

VRNIA!

byggas i maj 1941 och bestod av sju dockor. Keroman I – II var torrdockor och ubåtarna vinschades upp via en ramp, ställdes på räls och vidare till respektive torrdocka där de genomgick underhåll och reparationer. Detta var en process som tog ca 90 minuter vilket gjorde dem oerhört sårbara för eventuella flyganfall. Keroman III började byggas i oktober samma år och bestod av sju dockor i direkt anslutning till havet. Vid behov kunde dessa torrläggas. Även Keroman IV påbörjades på sommaren 1943 men hann aldrig att färdigställas. Förutom ubåtsbunkrarna byggdes även förrådsbunkrar, kraftstationer och verkstäder i anslutning till basen. Efter den tyska kapitulationen togs ubåtsbasen över av den franska marinen. 1946 fick den namnet *Base Ingénieur Général Stoskopf*, till minnet av Jacques Stoskopf, en hjälte inom motståndsrörelsen.

Basen var i bruk till 1997 och satsade 2 000 personer. I samband med införandet av atomdrivna ubåtar inom franska marinen räckte dock inte basen till utan avvecklades. Idag finns här museum, och industrilokaler. Delar av anläggningen kan besökas

De flesta tyska ubåtsanläggningarna följde ungefär samma utveckling. De riktigt stora bunkrarna fanns främst längs Atlantkusten, medan mindre anläggningar byggdes i Tyskland och Norge.

Här en sammanställning och en kort beskrivning över de ubåts-

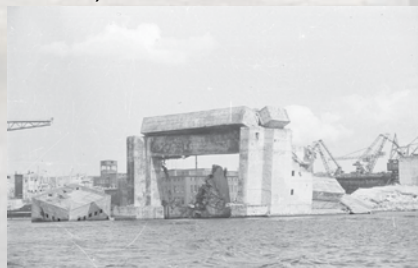
Bremen, Hornisse.

Hamburg, Fink II.

Bremen, Valentine.

Bremen, Hornisse.

Bordeaux, .

bunkrar som byggdes av tyskarna under andra världskriget.

TYSKLAND

Bremen, "Hornisse".

Började byggas 1944 och blev aldrig färdig. Idag fundament till en kontorsbyggnad på delar av taket. Planering fanns för byggandet av en större ubåtsbunker "Werner". Schaktningsarbetena hade påbörjats för en bunker med måtten 204 x 109 x 21 meter och med plats för 8 ubåtar. Byggnaden blev aldrig färdig och området är idag industriområde.

Valentine

Egentligen ingen ubåtsbunker i den bemärkelsen, men väl ett ubåtsvarv, som aldrig blev färdigt. Valentine var den största ubåtsbunkern i Tyskland och kom på andra plats, efter Brest, bland de övriga. Måtten är slående. 426 x 97 x 27 meter(!) För bygget krävdes 500 000 m³ betong. 1960 togs Valentine över av den tyska marinen och användes som förråd. 2010 blev platsen ett minnesmärke över slavarbetarna som byggde anläggningen och ett museum.

Hamburg, "Elbe II", Fink II"

Elbe II, Två bunkrar med storleken 112, x 22,5 meter. Fink II, med måtten 139 x 153 innehöll fem dockor med en bredd på 22,5 meter med plats för 15 ubåtar. Fink II var den största egentliga ubåtsbunkern i Tyskland. Några få rester är fortfarande synliga.

Helgoland "Nordsee III"

Längd 156 meter och 94 meter bred. Tre dockor med bredden 22,5 meter som rymde 9 ubåtar. Sprängdes av de allierade 1947.

LITE OM VÅRA MILITÄRMUSEER!

FORT & BUNKER skickade ett mail till "alla" våra militärhistoriska museer och utställningar. Det vi ville veta var om man planerade hålla öppet som vanligt, och eventuellt vilka nyheter och arrangemang man som besökare kunde ta del av.

Här är svaren hitintills. Vi hoppas kunna återkomma i nästa nummer med utförligare information.

MINSTATIONEN ÖSTRA HÄSTHOLMEN

För närvarande är inte Minstation Ö. Hästholmen tillgänglig för allmänheten. Marinen firar ju 500 år i år så Marinbasen ska utreda om och hur man ska kunna visa Minstation ÖH.

TEKNIKLAND, ÖSTERSUND

Teknikland öppnar måndag efter midsommar dagligen kl 10-16. Teknikland stänger veckan före skolstarten i Östersunds kommun. Nytt för i år på Flyg & Lotta är bl.a:
- JA37 uppställd i Törebodabåge.
- Beechcraft R18 (Tp4 i Flygvapnet). Vi har dessutom en JA37 simulator som vi i skrivande stund håller på att uppgradera.

Vi kommer under våren att annonsera om möjlighet att boka simulatorflygning för allmänheten. www.teknikland.se

HEMLIGA UTFLYKTER

En näst intill oundgänglig bok för alla med intresse i vår militärhistoria, och platserna som är förknippade med detta. Över 1000 platser att besöka. Museer, regementen, flottiljer, övningsfält, minnesstenar eller andra platser med anknytning till den svenska militärhistorien i "modern" tid.

Naturligtvis avslöjas inga aktiva hemliga platser, men väl platser som en gång i tiden var stängda för allmänheten. Men här finns

Jag kommer att hålla stängt under 2022. Bara öppet enligt överenskommelse för grupper, företrädesvis bokningsbart helger.

ÖSTERLENS FLYGMUSEUM

SMÅLANDS MILITÄRHISTORISKA CENTRUM, DELARY

Lördagen den 28 maj öppnar museet för säsongen. Invigning av sommarutställningen.

Lördagen 9 juli genomför något vi kallar SUGGA-dagen. Alla som har något av följande fordon Raptgb 915, LTGB 912, Stabstgb 935 och

Ratgb 938 bjuds in att visa upp sig. Lördagen 13 augusti genomför vi den årliga högtidsdagen. Vi börjar med Veterandagen, då vi hedrar alla veteraner i Kronoberg med omnejd. Ett samarrangemang med Veteranerna Kronoberg.

Efter veteranernas programpunkt övergår dagen till Museets dag.

Lördagen den 1 oktober genomför vi för andra gången Krisberedskapsdag. www.smhs.eu

också adresser och kontaktinformation till de flesta av våra militärhistoriska museer. Beställ nu inför sommarens utflykter!

www.bunker.nu

YSTAD MILITÄRHISTORISKA MUSEUM

Årtor & Berättelser, våren 2022

17 februari Thorbjörn Sjunneson: "Den gröna porten".

10 mars Ellen Klintonberg: "Personlig berättelse om värnplikt som beriden högvakt på Livgardet i Stockholm 2008-2009".

14 april Kjell Edstrand: "Pianots roll i samhället – digitalpianots genomslag och dess effekter".

12 maj Kjell Barlov: "Organdonation och transplantationer".

9 juni Thomas Lantz: "Från officer till teaterdirektör". Klockan 12.00 börjar Sövestadortens Lottakår servera ärtorna som följs av pannkakor med välvispad grädde och hemlagad sylt jämte en kopp kaffe.

Ca 12:45 börjar berättelsen med slut senast 13:30.

Boka dig på: event@lv4.org senast torsdag i veckan före! Swisha 150 kr i förväg till 123 036 40 34 – Lv 4 Kamratförening.

MILISEUM, SKILLINGARYD

Angående Miliseum, så har vi öppet som vanligt. Detta innebär tisd-fred kl 10-15, lörd kl 10-14. I juli månad förhoppningsvis även sönd kl 10-14. www.miliseum.com

FEMÖREFORTET OXELÖSUND

Vi fortsätter med vårt framgångskoncept med enbart guidade visningar i Femörefortet även i år.

Allmänna visningar vår, sommar och höst och gruppvisningar hela året.

Bland nyheterna kan nämnas fem st stridsvagnshinder från andra världskriget som hittades vid ett skolbygge i Oxelösund och en hamnmina av typ K24

www.femorefortet.se

VARFÖR ÄR DU INTRESSERAD?

Facebook och internet formligen översvämmas av grupper och sidor om militära anläggningar. Mycket är naturligtvis gammalt och av historiskt intresse. Men det finns grupper och sidor verkar mest intresserade av att dokumentera aktiva militära anläggningar.

Under de senaste åren har flera personer dömts för att ha samlat öppen information om militära anläggningar. Information som när den sammanställts inneburit brott mot rikets säkerhet. Gemensamt namn på dessa personer är MÖP:ar, Militärt Överintresserade Personer.

Men vad är som sporrar dem? Vad är det som gör det så spännande med hemliga anläggningar? Och vad är syftet med deras intresse? En fråga som jag själv ställt mig flera gånger under mitt arbete med tidningen och förlagets böcker.

Nu ska forskare på Forsvarshögskolan ta reda på vad som driver dem. David Bergman är en av initiativtagarna till forskningsprojektet och säger i tidningen Forsvarets Forum "– Kunskapsmässigt är detta ett vitt blad. Vilka faktorer som gör att individer ibland korsar moraliska linjer för spioneri vet vi något om. Men att individer som här ofta helt saknat ont uppsåt men ändå begått immoraliska och rent olagliga handlingar är ett relativt nytt fenomen. – Begreppet MÖP är ju i grunden något huvudsakligen positivt – ett intresse är i grunden en bra egenskap."

Men vad är det som driver denna lilla grupp av personer att kartlägga skyddsobjekt och andra känsliga anläggningar? I vissa fall verkar intresset mest bestå i upptäcka och notera dessa anläggningar. I några fall också katalogisera dem med bilder och lägesbeskrivningar.

Tidningen ställer också fråga om hur denna forskning skall bedrivas Och David Bergman svarar "– Då detta är unika fall kommer någon form av fallstudie sannolikt att vara lämplig. Forskningen kommer att behöva ta höjd för så många av de olika perspektiven som möjligt med hänsyn till att delar i sin natur berörs av sekretess."

Projektet är beräknat att börja fullt ut under 2022 och skall förhoppningsvis ge oss svaret på frågorna kring vad som driver denna grupp.

Foto taget i samband med avvecklingen av ett KA-batteri. Bilden tagen med tillstånd.

”Sveriges riksbunkrar och det som har koppling till dessa...”

Att ämnet fortifikation och bunkrar är både spännande och intressant vittnar flera internetsidor och grupper om. Fenomenet UE (Urban Exploration) har också i allra högsta grad bidragit till intresset. Tyvärr inte alltid riktigt enligt spelreglerna.

Ibland har nedlagda och plomberade anläggningar fått "besök" där tillträdet har gjorts genom att bryta sig in på den aktuella platsen.

Intresset för ämnet har också gett upphov till mängder av skrönor och "vandningsberättelser". En sådan är "jakten på Riksbunkern". Genom åren har det funnits 1 000-tals inlägg om just detta ämnet. Allt från att bestämt veta var och vad det är, till mera fantasifulla inlägg som "jag vet var det är, för min fars kusins man jobbade där..."

Och det är nästan alltid berganläggningarna som lockar mest. Både små och stora anläggningar har fått dela på det mytomspunna skimret och att vara något alldeles speciellt. Oftast blir berättelserna bättre och bättre ju fler gånger de berättas. Skrönor som hemliga ubåtstunnlar på västkusten, förbindelsetunnlar under städer, hemliga berggrum både här och där och mer därtill.

I de flesta fall, för att inte säga alltid finns det ingen trovärdighet i "skrönor", men det brukar alltid finnas en grund av någon liten fakta. Fakta som dock förvrängs och fylls med fantasifulla tillägg.

Min egen personliga favorit var, åtminstone för några år sedan, skrönan om de 100-tals toalettdörar som skulle höra till "någonting" i Bergslagen. Det tog inte lång stund förrän detta kopplades till det beryktade Riksberget, och sedan var berättelserna igång igen.

Leif Högberg, förundrad skribent

Befästningar, stora och mindre, har alltid byggts i de flesta länder. Oftast för försvar mot ett grannland, och vid en gräns mot det aktuella landet. Än idag minner några av dessa befästningsverk om den forna storhetstiden, då befästningslinjer i denna

storlek var möjliga att uppföra. Den militärtekniska utvecklingen har gjort denna typ av försvar näst intill värdelösa, åtminstone i den form som de byggdes under slutet av 1800- och början av 1900-talet. Kostnadsmässigt skulle en sådan anläggning

kosta astronomiska summor som snabbt skulle tömma landets försvarsbudget. I en serie artiklar skall vi titta närmare på dessa försvarsgiganter, runt om i världen. Följ med på en spännande utflykt i befästningarnas värld.

DE STORA BEFÄSTNINGARNA!

I en serie artiklar framöver skall vi ta oss till några av världens, och historiens, största och mest omfattande befästningar. En del byggda som försvarslinjer, en del som fristående fort. Gemensamt för dem alla är storleken och omfattningen. Det kan vara gigantiska anläggningar som till exempel Maginotlinjen, eller de många enskilda fort och befästningar vid ryska Vladivostok eller runt den franska huvudstaden Paris.

Gemensamt för dem alla är att de är byggda före flygets inträde i krigföringen, och långt före penetrerande bomber och raketer.

Riktigt hur många anläggningar, som faller inom ramen för våra kriterier, är svårt att uppskatta. Skånelinjen är en typiskt omfattande försvarslinje med över 1 000 värn av olika slag. Men den ligger i skuggan av de stora anläggningarna, och kommer därför inte med i vår serie om befästningar.

Många av de "stora" befästningarna är välkända, och till och med berömda. Kinesiska muren är väl kanske den som står högst upp på listan över befästningar, men den tänkte vi lämna till andra att skriva om. Däremot kommer både Maginotlinjen, Västvallen, Atlantvallen och flera andra stora befästningslinjer att skärskådas. Men man skall komma ihåg att före dessa stora befästningslinjers tid var det ofta enskilda befästningar som gällde. Ibland placerade runt försvarsobjekt, som ofta var en viktig stad. Som exempel kan nämnas Verdun, Paris och flera andra städer. Här hemma finns Bodens fästning och även Värmdöplatåns befästningar för-

En del av den tjeckiska befästningslinjen vid staden Nachod.

Här några av de befästningar vi kommer att "besöka" framöver. Alla unika på sitt sätt.

I samband med efterforskningarna av material till artiklarna har **FORT & BUNKER** fått stor hjälp med bland annat unikt bildmaterial.

Här är listan utan någon form av rangordning på några av de befästningar och försvarslinjer som vi kommer att "besöka":

VLADIVOSTOK
MAGINOTLINJEN
VÄSTVALLEN, SIEGFRIEDLINJEN
ODER-WARTHE-BOGEN
ATLANTVALLEN
STALINLINJEN
MOLOTOVLINJEN
METAXALINJEN
TJECKOSLOVAKISKA GRÄNSEN
ALPINA VALLEN
AMSTERDAM
HOLLÄNDSKA VATTENLINJER
BODENS FÄSTNING
PARIS BEFÄSTNINGAR
VERDUN
VÄSTVALLEN I KÖPENHAMN

tjänar att nämnas. Dock tillhör de svenska befästningarna inte riktigt till "de stora" bortsett från Bodens fästning. Men vi kommer ändå att titta lite på just begreppet Bodens fästning som ju omfattade flera fort i område, tillsammans med ett antal försvarspunkter.

Naturligvis är detta ett gigantiskt ämne och i vissa fall en hel vetenskap av olika försvarsprinciper och skolor. FORT & BUNKER kommer därför också att ha en sida om Fortifikationslära i kommande nummer. Vad är fortifikation och har det alltid sett likadant ut? Något som du inte får missa!

Fort No. 3. norr om Vladivostok. Ett gevärsgalleri (öppet) med skyddsrum observatörer. (Foto V.A. Kasian)

DET HÄR MED BÖCKER!

Det finns böcker för allt, om allt och för alla, oavsett intresse. Speciellt inom militärhistoria finns det en närmast oändlig guldgruva att söka information i. Mitt eget lilla militärhistoriska bibliotek, med inriktning på fortifikation, består av strax över 1 000 titlar. Allt från små häften till omfattande "biblar". Mycket är naturligt utländska böcker, främst tyska och engelska, som av naturliga skäl är de "stora" när det gäller fortifikation. Böcker på svenska i ämnet var mycket sällsynt.

1998 när jag började med min första bok Skånelinjen, fanns det bara två böcker att välja på; *Alarm i Atlantvallen*, (utkom 1953*) av Bertil Stjernfeldt, och *Kustartilleriet i Sverige under andra världskriget*, (utkom 1992) av Jean-Carlos Danckwardt. Båda är numera svåra att få tag i. Det stora intresset för ämnet har dock gjort att det i dag finns flera mycket bra böcker i ämnet på svenska. En del är slutsålda på förlagen, men går ibland att få tag i antikvariskt, eller via Tradera. Ibland kan dock priserna

*Gavs ut i nytryck och reviderad upplaga av SMB år 2004.

raka i höjden.

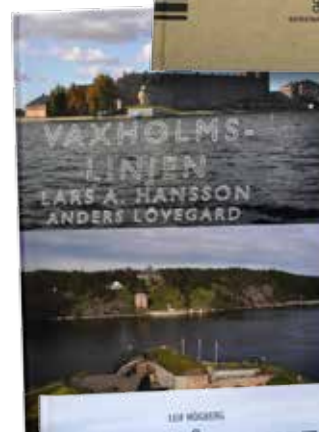
När det gäller ämnet kustartilleri gavs det ut flera mycket läsvärda böcker av Urban Sobeus och Olle Melin, båda med förflutet inom kustartilleri. Senare utkom *Bunkerboken*, som trots namnet behandlar kustartilleriet. Författare är Tim Eriksson och Alexander Olsson (nu Alexander Wahlund). Den senare gav också ut boken *Stockholms kustartilleriförsvar 1914-2000*.

Också från Stockholmstrakten är Lars A Hanssons och Anders Lövegard *Vaxholmslinjen*.

Men det finns ett antal böcker som inte handlar uteslutande om kustartilleri. Ett exempel är *Skansar i Värmland* av Olle Nilsson. Några av våra många regementsböcker innehåller också kapitel om befästningar och skansar.

Bernt Törnell är väl välkänd för många med flygintresse och han har gett ut flera böcker inom ämnet luftförsvar, till exempel *Spaning mot skyn* och *Kalla krigets luftförsvar samt Flygvapnets berg-hangarer*.

Mer allmänt om det svenska försvaret finner man till exempel från Samuel Palmblad med sina böcker *Kalla krigets Kronoberg* och *Dolda*

minnen.

Böcker med samma inriktning har givits ut av förlaget FORT & BUNKER med titlar som *Spår av ett försvar*, *100 år av försvar i väst* och *Taggtråds kust*. På FORT & BUNKERs hemsida finns en förteckning över böcker inom ämnet som du kan botanisera. Notera att böckerna säljs inte av FORT & BUNKER. Under fliken Bokhandel finner du dock alla förlagets egna böcker, och där kan du också beställa dessa.

